

87206097-9	15/08/2023	הארץ - גלריה	עמוד 4	1/2	30.09x37.47
מאגנט - הוצאת ספרי - 25910					

כך נראינו

ויויאן סילבר-ברודי היא אספנית בלב ובנפש. מתוך 30,000 תצלומים מחיי היום יום של כל בני העמים והדתות בין הירדן לים ב-150 השנים האחרונות היא קיבצה חלק בספר "פני הארץ - סיפורו של אוסף תצלומי פלשתינה ארץ ישראל". "לא נוכל להגיע לפיוס בלי האמת, והאמת הזו נמצאת בתמונות"

"המראה - התאומות יהודית ושושנה אורנשטיין", 1938 צילום: אלפונס הימלרייך/ באדיבות אוסף פרסלר / הוצאת מאגנט

סילבר-ברודי צילום: רמי שלוש

משה גלעד

ויויאן סילבר-ברודי מציגה בפני צילום שחור לבן ומלטפת אותו בחיבה. מוציאה אותו ממעטפת הניילון בה הוא נשמר ומכניסה אותו רגע לאחר מכן בעדינות בחזרה, כדי שלא יתקלקל. יש לי חיבה גדולה לאספנים, וסילבר-ברודי היא אספנית בלב ובנפש. כל פריט באוסף, גם אם הוא תצלום מזהיב בן יותר ממאה, הוא מושא לאהבה. "זה צילום של צדוק בסאן משנת 1910", מסבירה סילבר-ברודי. "הוא צולם בבית החולים שערי צדק. זה מעניין. תראה, יש חימום בחזר ויש תאורה מפורטת בסגנון אירופאי. אני חייבת להראות את הצילום הזה לאורופה, כדי שיש ביר לי מה ההליך הרפואי שרואים כאן. יש עוד כל כך הרבה עבודה". רגע לאחר מכן אנחנו מתכוננים בצילומים אחרים, כולם בשחור לבן, רובם די קטנים ובני יותר ממאה שנים. הם נשמרים בקלסרים גדולים, ומחולקים לפי סדר שאני מתקשה להבין. לפעמים הסדר מוכתב על ידי הזמן והתקופה, כפי שהנשאים, או הצלמים, או המיקום בארץ. הדבר הבולט ביותר בסדרת התצלומים סילבר-ברודי מראה לי בחזר צפוף בביתה בעין הוד הוא שהם לא "חשובים". לא רואים בהם את מנהיגי הישוב, או אירועים היסטוריים בעלי משמעות. רואים בהם פנים קטנים מן החיים בארץ מאמצע המאה ה-19 ועד תחילת שנות האלפיים. רואים בהם יהודים וערבים, נוסעים אנגלים אלגנטיים ובעלי מלאכה פשוטים. רואים בהם נשים וגברים, בבית ובחוץ, רואים נופים של ארץ מוכרת אבל אחרת לחלוטין. רואים את ירושלים ואת הכנרת, יושבים חדשים וישנים. בעיקר רואים בהם בני אדם. רואים את הפועלים בקיבוץ דגניה (בצילום של יעקב בן זב מ-1912), כיתת תלמידים בכפר חסידים (יוסף שוויג, 1925) ותומורת של בית הספר היהודי בטבריה (צבי פייגין, 1912). ברגעים הראשונים קצת קשה לי להתרגל לערכוב העצום הזה,

אבל אחר כך הקסם של הצילומים הישנים משתלט עלי לחלוטין. התחושה היא של עיון באלבום משפחתי. יש בו צילומים ששוכים את העין בוכות היופי שלהם, או בוכות הנוף המצולם בהם. יש צילומים אחרים שמסקרנים בגלל ששמו של הצלם מוכר לי, באחרים רואים פשוט אנשים שנראים מעניינים. זה לצד זה מוצגים באוסף של סילבר-ברודי אבטיחים שציי לם פרנק שולטן לפני מאה שנים בנמל של סידנא על, רועה ועדרו בדרך לערד בצילום של מרלי שמיר, הילדה הראשונה שנולדה באילת בצילום של עמירם ערב ודיוקן של זוג לא ידוע שצילם דוד סבנג'י ביפו. בצילום יפה של טים גידל רואים אשה צעירה וילד בכפר סאלד ב-1935. בצילום מושך עין של אלפונס הימלרייך רואים את התאומות יהודית ושושנה אורנשטיין "עפות באוויר" על גג, כנראה בתל אביב, בשנת 1938.

ההיסטוריה הלא "חשובה"

בימים אלה יצא לאור ספר אלבומי גדול ומרשים שנקרא "פני הארץ - סיפורו של אוסף תצלומי פלשתינה ארץ ישראל" (הוצאת מאגנט, בעיצוב מגן חלוץ ואדם חלוץ). הספר מציג כ-200 תצלומים מן האוסף הפרטי של סילבר-ברודי. האוסף כולו מכיל לדבריה כ-30 אלף פריטים. הדפס דוף בספר ממכר. בכל פעם

"בארכיונים פרטיים יש יותר מקום לאוספים משפחתיים. אלה אוצרות שעדיין לא גילינו. החון פעמים אנשים פשוט לא מבינים איזה ערך עצום יש לחומרים שהם מוצאים בבית"

שפתחתי אותו מצאתי בו היבטים חדשים, מסקרנים, על החיים בארץ שבין הירדן לים. קשה מאוד לתאר מה קרה כאן ב-150 השנים האחרונות אבל התמונות עוזרות ובעצם מאפשרות לקלוט, להבין ולהשתומם. כך נראו המקומות המוכרים, כך נראו האנשים. יש בספר תצלומים מאמצע המאה ה-19 ועד תחילת המאה ה-20, אלא שהצילומים הם רק מרכיב אחד, משמעותי, מבין שלושה. המרכיב השני בספר הוא טקסט מקיף שכתבה סילבר-ברודי על תולדות הצילום בארץ (הטקסט נכתב באנגלית ותורגם בידי דפנה לוי). ארבעה הפרקים הראשונים בספר מספרים על הרקע של סילבר-ברודי ועל בנייתו של האוסף. ארבעה הפרקים שאחריהם מציגים את ההיסטוריה של הצילום בארץ בחמישים השנים מסוף המאה ה-19 ועד הקמת המדינה, מאז ועד סוף שנות ה-60, במהלך שנות ה-70 ומאז ועד סוף המאה ה-20.

המרכיב השלישי בספר כולל 60 טקסטים קצרים שנכתבו בידי כותבים שונים על פי בקשתה של סילבר-ברודי. כל אחד מהכותבים בחר צילום אחד מן האוסף והציג מיד לו סיפור פרשני כראות עיניו. בין הכותבים חיים גורי, פריד אבו שקרה, רוגית שני, עמי איילון, יהודה אטלס, מחמוד יזבק, ישראל אלירז, נעמה חייקין, עודד ידעיה, עאידה נסראללה, אלכס ליבק, עבד עאבדי ואחרים.

סילבר-ברודי היא צלמת, אוצרת, אספנית ובעיקר חוקרת של הצילום המקומי. היא נולדה ברודיה (כיום בשטח זימבבואה) שבדרום אפריקה, והחלה לפעול בתחום הצילום בארץ בסוף שנות ה-70 ובתחילת שנות ה-80. התצילומים שמופיעים בספר מספרים את סיפורה של הארץ מנקודות מבט שונות של אלה שחיו כאן, או ביקרו במקום. האוסף והספר אינם עוסקים רק בהיסטוריה "החשובה", זו של האירועים הגדולים בתולדות הארץ, אלא דווקא בהיבטים ה"פחות חשובים" כביכול - צורות הלבוש, המסורות והמנהגים, האוכל, החגיגות, העבודות והריקודים.

האיסוף של הצילומים נמשך כבר יותר מ-40 שנים. את רובם רכשה סילבר-ברודי מסוחרים או מאספנים אחרים. חלקם פשוט קיבלה מצלמים שהכירה או החי ליפה תמורת תצלומים אחרים.

גשר בדגניה, שלהי שנות ה-20 צילום: כרימה עבוד

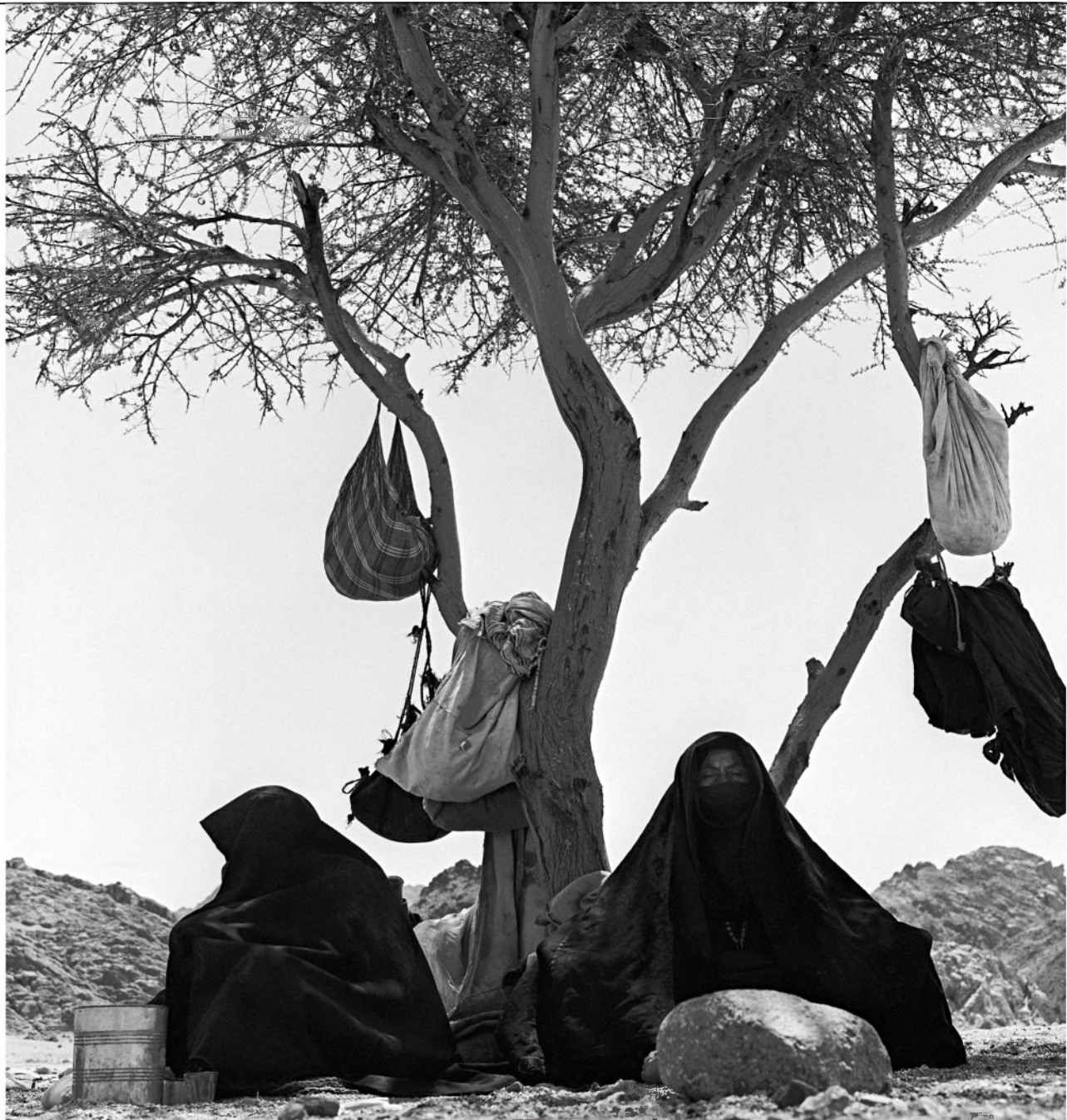
הצלמים שפעלו אי פעם בארץ ולעשות מהם מרק טעים. פני הארץ עוצבו בידי צלמים יהודים, ערבים, נוצרים ומוסלמים. "אני רוצה לשקף מציאות ואמת וזו כוללת את כל מי שחי פה, או ביקר פה וצילם. אני שמחה שמדינת ישראל קיימת, אבל אני לא רוצה להעניש אנשים אחרים. זו אמירה אנושית, לא כהכרה פוליטית. רוב הצילומים שראינו בעבר הם צילומים שהארגונים הציוניים הזמינו. הספר שלי מציג משהו אחר. יש בו גם את הצילומים המזוהים

על אחד הצילומים המזהיבים שהוציאה מקלסר מסודר היא אומרת - "את זה קניתי לפני חודש במכירה פומבית באינטרנט. הוא עלה לי 120 דולר. התחריתי עם שני קונים אחרים וזכיתי. אתה לא תבין כמה שמחתי". העבודה על הספר נמשכה לדברי סילבר-ברודי כעשר שנים. "הבנתי שאני רוצה לכלול את כולם ולא רק צלמים יהודים. ההפרדה הזו בין צלמים יהודים לאחרים מלאכותית לחלוטין בעיני. במהלך העבודה על הספר הכנתי שאני צריכה לקחת את כל

26.55x34.16	2/2	5 עמוד	הארץ - גלריה	15/08/2023	87206098-0
מאגנט - הוצאת ספרי - 25910					

עטיפת הספר צילום: הוצאת מאגנט / יוסף שויגי

"צהריים, סיני", 1971 צילום: דורה שפיץ / הוצאת מאגנט

טובים ומקצועיים אבל הם חנוקים מרוב עבודה וזה לא קורה. "בארכיונים פרטיים יש יותר מקום לאוספים משפחתיים. אלה אוצרות שעדיין לא גילינו. המון פעמים אנשים פשוט לא מבינים איזה ערך עצום יש לחומרים שהם מוצאים בבית. אלה לא חומרים שישנו משמעותית את ההיסטוריה של הצילום בארץ, אבל הם יבססו ויחזקו אותה. הצד היהודי בהיסטוריה הוא די מוכר, אבל הצד דדים האחרים פחות מוכרים. אני בטוחה שבארכיון צה"ל למשל יש המון חומרים שעדיין לא ראינו מהכפרים הערבים שנכבשו ב-1948. יש לי צילום של צלם לא באוסף. בחיפה ערבים לא רצו לתת לי תמונות, כי אני חוקרת יהודייה וכי אלה חומרים פרטיים וכדומה, אבל הגעתי לכמה משפחות בכפר יסוף שעיימן התיידדתי בעקבות היכרות של בעלי רוי ברודי. הם שמחו להראות לי צילור מים ולתת לי מהם לאוסף. קיבלתי מהם המון תמונות וצילומי משפחה. אני חושבת שאלה מרכיבים חשובים מאוד לאוסף של צילומי הארץ. אפשר ללמוד מהם על לבוש, אורח חיים, מנהגים, יחסים בין בני משפחה. לפעמים סנאפ שוט (תצלום בוק) גרוע מעניין הרבה יותר מצילום מקצועי יפה פה. היו בארץ בשנות ה-30 משפחות ערביות שתיעדו חתונות, אירועים בכפר, ריקודים ברחוב. אירוח, לבוש, אוכל, חגים נוצריים. רציתי שהכול יופיע כחבילה אחת. מישימש של כל העדות".

המאמץ הגדול שהשקיעה כדי לכלול צילומי משפחות ערביות באוסף. "בחיפה ערבים לא רצו לתת לי תמונות, כי אני חוקרת יהודייה וכי אלה חומרים פרטיים וכדומה, אבל הגעתי לכמה משפחות בכפר יסוף שעיימן התיידדתי בעקבות היכרות של בעלי רוי ברודי. הם שמחו להראות לי צילור מים ולתת לי מהם לאוסף. קיבלתי מהם המון תמונות וצילומי משפחה. אני חושבת שאלה מרכיבים חשובים מאוד לאוסף של צילומי הארץ. אפשר ללמוד מהם על לבוש, אורח חיים, מנהגים, יחסים בין בני משפחה. לפעמים סנאפ שוט (תצלום בוק) גרוע מעניין הרבה יותר מצילום מקצועי יפה פה. היו בארץ בשנות ה-30 משפחות ערביות שתיעדו חתונות, אירועים בכפר, ריקודים ברחוב. אירוח, לבוש, אוכל, חגים נוצריים. רציתי שהכול יופיע כחבילה אחת. מישימש של כל העדות".

מופיעים בספר המון צלמים שלא הכרתי, אבל יש גם כמה צלמים שחשבת שיופיעו והם אינם מוזכרים. האם את יוצרת בעצם קונו של הצלמים שפועלים בישראל, בייחוד בפרק על התקופה הנוכחית, עד שנת 2000?

יש לא אמורה להיות קנוניזציה. אתה צודק שיש צלמים מצוינים שלא מוזכרים וידעתי ששאלות כאלה יעלו. אני חושבת שאלה שהוכרתי יש להם מקום. היה לי חשוב להפנות מבט לצלמים כמו הימלרייך, או גידל, שלא זכו לדעתי למקום הראוי להם. אני מצטערת שיש כאלה שלא נכנסו. יכול להיות שהעייפות הכריעה אותי".

מה חסר לך באוסף? "האוסף אף פעם לא שלם. יש זוויות שחסרות, שמשלימות את השיח. בעיקר בתחום צילום עיתונות. לפחות עוד שלושה או ארבעה צלמים שהייתי צריכה להכניס. בדורות המוקדמים לא חסר לי כלום, אבל אני מודה שהייצוג של הדור העכשווי יותר חלש".

מה החשיבות של טיפוח ארכיוני צילום פרטיים?

"יש המון חומר שלא מגיע בכלל לארכיונים ציבוריים. וגם אם הוא מגיע הוא נבלע שם ולא זוכה לחשיפה. אני כועסת למשל שאין לנו מסורת של אירועים חודשיים, שאוצרי צילום במוזיאונים עושים מול הקהל. אני חושבת שם צריכים להציג לקהל מרכיבים באוסף הצילום. פשוט לחשוף חלקים מהאוסף שלהם לקהל באירועים ציבוריים. האוצרים ברוב המקרים

"במהלך העבודה על הספר הבנתי שאני צריכה לקחת את כל הצלמים שפעלו אי פעם בארץ ולעשות מהם מרק טעים. פני הארץ עוצבו בידי צלמים יהודים, ערבים, נוצרים ומוסלמים"

ובכפרים ותיעדו אירועים מכל הסוגים בסטודיו ובשטח. האוסף שלי כולל שמות של צלמים שאינם ידועים, אך בכל זאת שימי שו היטב את הדורות הבאים. כדור גמא היא מביאה כמה צילומים נפלאים של צלם הולנדי בשם פרינק שולטן, שתיעד את יפו בשנות העשרים. סילברברודי כתבה עליו: "אינני מבינה מדוע לא ראיתי את שמו מוזכר על ידי חוקרים יהודים או ערבים. עבודתו לא הועילה לנרטיב הצינוני. יפו בתצלומיו נראית כישב חקלאי". "אני אוהבת המון קטגוריות", מסבירה סילברברודי. "אני רודי פת אחרי צילומי אדריכלות, מחול, נשים, גברים, ילדים, אוכל, נוף, טבע, משחקים, חתונות. נכון, זה אינסופי, ואני רוצה לשים את כולם יחד. החיים כל כך עשירים. אפשר לקחת ולט" עום מכל דבר. זה לא עושה כאב בטן אם לוקחים את זה במידה". בשיתוף, שנעה ללא הרף בין אנגלית לעברית, היא מספרת על

"הצד היהודי בהיסטוריה הזו די מוכר, אבל הצדדים האחרים פחות. אני בטוחה שבארכיון צה"ל למשל יש המון חומרים שעדיין לא ראינו מהכפרים הערבים שנכבשו ב-1948"

מריסבא וליריחו), הגבעות הברורות הוזהרות בשמש, בקושי ני תן למצוא צל שיעזור להרכיב מתווה של צילום טוב. אבל כש חיים בארץ הזאת ולומדים אותה באהבה ובהבנה, מניחים לנופים לשקוע בתוכנו, אותן גבעות עצמן נהפכות לחלק מחיינו". סילברברודי, וזו אחת העובדות הבולטות למי שמעיין בספר, מעניקה חשיבות וכבוד שווים לצלמים מקצועיים ולצלמים אנרנימיים או פחות נודעים. היא מדגישה בספר ובשיחתנו את החשיבות שיש בעיניה להצגה של צילום חובבים לצד צילום מקצועי, לחשיפה של צילומים משפחתיים, לצד צילומים ממסדיים, שהוזמנו עבור הסוכנות היהודית, קק"ל או סולל בונה. צילומי חתונות, מחול או אוכל חשובים ומרתקים בעיניה לא פחות מצילומים היסטוריים של הקמת ישוב בעמק הירדן. בין היתר כתבה בספר: "צל" מים שלא הועסקו בגופים הצינוניים הרשמיים עבדו בערים

"אישה צעירה וילד", כפר סאלד, 1935 צילום: טום גידל / הוצאת מאגנט

של הצילום בארץ ישראל. המון אנשים צילמו פה, לא רק יהודים וזה צריך להופיע ולקבל ביטוי גם באוסף התצלומים".

מישימש של עדות

על כריכת הספר מופיע צילום בן מאה שנים של יוסף שויגי ובו נוף במדבר יהודה. לצידו מופיע ציטוט של הצלם שאמר: "כשנכנסים לארץ הזאת בפעם הראשונה, קשה מאוד להתרכז ביצירת תמונה טובה. למראה הארץ שממזרח לירושלים (למ"ש, הכבישים המובילים למנור האסלאם".

בידי הממסד, אבל בכוונה ערבית לתוכו מרכיבים אחרים, פרטיים, של החיים בארץ". באוסף שמתאר את יצירת האוסף שלה כתבה סילברברודי: "התמות המרכזית משקפות את סיפור חזרתו של עם היהודי לארץ אבותיו ויצירתה של מולדת מחודשת, אבל הוא כולל גם את האוכלוסייה הערבית, שחלק ממנה חי כאן לפחות מראשית האסלאם".